

PRILOZI

ORHAN JAŠIĆ

OD ZORE DO SUMRAKA

(Evangelos D. Protopapadakis, *From Dawn till Dusk (Bioethical Insights into the Beginning and the End of Life)*, Logos Verlag, Berlin, 2019.)

Danas, možda znatno više negoli prije, vode se mnoge polemike kao i diskusije o brojnim bioetičkim temama. No sama bioetika kao znanstvena disciplina unutar praktičke filozofije jest terminološki novijeg datuma, mada se određene pojave bioetičke naravi detektiraju još u drevno tj. antičko doba kada se tek počela formirati europska kultura i civilizacija. Ipak u posljednjih nekoliko decenija su i te kako primjetni „naučni pravci“ koji pokušavaju „odvojiti“ bioetiku od njene matične postojbine tj. etike, kako bi ju „premjestili“ prvenstveno u polje prirodnih ili društvenih nauka.

S druge pak strane, razmatranje bioetičkih problema

neodvojivo je od filozofske tradicije, budući da se upravo kroz povijesno mišljenje anticipiraju moralno-etički problemi. Na tome tragu, štaviše kantijanski, o bioetičkim problemima je pisao i profesor filozofije sa atinskog Univerziteta dr. Evangelos D. Protopapadakis. Inače profesor Protopapadakis nije nepoznat našem čitateljstvu budući da intenzivno istražuje bioetičke teme dugi niz godina iz filozofskog rakursa, a uredio je i jednu knjigu na srpskome jeziku *Primenjena etika* (Novi Sad, Mediteran Publishing, 2004.). Izuzetno je aktivan i kao izlagač na naučnim konferencijama u regionu. Najnovija knjiga Evangelosa D. Protopapadakisa iz polja bioetike,

koju predstavljamo, nosi znakovit naziv *Od zore do sumraka (bioetički pogledi o početku i kraju života) – From Dawn till Dusk (Bioethical Insights into the Beginning and the End of Life)*. Djelo je strukturirano kroz osam poglavlja. Predgovor za knjigu je napisala Stacy Gallin nakon čega slijedi auktorov *Uvod* a zatim i poglavlja: *Pobačaj i čedomorstvo: filozofska pozadina (Abortion and infanticide: The philosophical background)*, *Odbrana pobačaja, protiv prava na život (Defending abortion against the right to life)*, *CRISPR/Cas 9: obećanja i opasnosti genetičkog inženjeringa (CRISPR/Cas 9: The promises and the perils of genetic engineering)*, *Humano reproduktivno kloniranje i pravo na jedinstveni identitet (Human reproductive cloning and the right to a unique identity)*, *O strahu od smrti: Epikurovo naslijeđe (On the fear of death: Epicurus' legacy)*, *O racionalnom samoubojstvu: stoici i argument 'otvorenih vrata' (On rational suicide: The Stoics and the 'open door' argument)*, *O aktivnoj i pasivnoj eutanaziji (On active and passive euthanasia)*, *O pravu na umiranje (On the right to die)*. Nakon toga slijedi vrlo bogata

bibliografija koju je auktor koristio tijekom iscrpnog razmatranja navedene tematike, dok je na kraju knjige moguće pronaći iscrpan indeks imena i pojmova.

Iz samog naslova knjige, koji je više negoli zanimljiv i izazovan, evidentno je da je riječ o temi ljudskoga bivstvovanja od najranijeg doba do smrti. U fokusu Protopapadakisovog istraživanja je primarno pozicionirano ljudsko biće, s tim da se s vremena na vrijeme u osnovnim crticama osvrće i na neljudska bića tj. životinje. Specifičnost ovoga djela temelji sa na činjenici da auktor kroz historiju filozofije prezentira široki dijapazon različitih bioetičkih problema i ukazuje na njihove etičke konzekvence. Iz toga razloga bi prema auktoru djela bioetika trebala regulirati i čuvati interese te pozicionirati prioriteta etička i pravna načela, čime bi se izvršio moralni utjecaj na konstantni progres ljudske vrste.

Vrijedno je izdvojiti da, pored brojnih navedenih (bio)etičkih problema, Evangelos D. Protopapadakis, osobito razviđa pojam smrti na tragu epikurejske filozofske tradicije. Tom prilikom ističe da je smrt zapravo arhetip i

izvor svih strahova te da je strah od smrti i umiranja jedan od najjačih strahova, a razlozi za pojavu ove vrste straha mogu, kako atenski profesor navodi, biti strah od smrti zbog nezavršenih poslova, potom zbog potomstva, nasljedstva i slično. Na tragu navedene filozofske škole naglašava i da umiranje kao proces može osim tjelesne boli prouzročiti i mentalnu bol ili patnju. Kada je riječ o umiranju i smrti, Protopapadakis je mišljenja da smrt uopće nije zlo, što izražava ponovno na tragu epikurejske škole, te da je o smrti zbog odsustva svakog mogućega

iskustva, za razliku od boli, patnje, i straha od umiranja, teško pisati.

Teme iz naslova su razmatrane hronološkim redom, a auctor bez obzira što mu engleski jezik nije maternji piše veoma prijemčivim i akademskim stilom. Knjigu je izdala 2019. godine renomirana izdavačka kuća *Logos Verlag* iz Berlina, a obuhvaća 253 stranice teksta. Ovim štivom se mogu koristiti prilikom izučavanja bioetičkih problema kako nastavnici jednako tako i studenti filozofskih, religioloških, teoloških, medicinskih, zdravstvenih i farmaceutskih studijskih smjerova.